

מייסודן של מכללות מודשת יעקב ואורות ישראל

שם הקורס: עיונים בספר שמות
שם המרצה: הרב ד"ר יוחנן קאפח
אופי הקורס: שיעור – הרצאה
שנת לימודים: תשע"ח
היקף שעות: 1 ש"ש

מטרות

1. עיון בסוגיות שונות בספר שמות.
2. הכרה בפרשנות המקרא כמסייעת בהבנת הפסוקים.
3. הקניית יכולת של קריאה צמודה וניתוח טקסט ספרותי מקראי.
4. הכרת דמותו של משה כאדם וכמנהיג.

ראשי פרקים:

1. **חלוקת הספר ומשמעות החלוקה**
 - **חכם עמוס, ספר שמות (דעת מקרא),** ירושלים תשנ"א, עמ' 13-22.
2. **משבעים נפש לשישים ריבוא.**
 - גרובר מאיר, "הריבוי המופלג של בני ישראל במצרים", **בית מקרא** לג ב (תשמ"ח), עמ' 175-171.
 - ארנד אהרן, "ובני ישראל פרו ושרצו... – שישה בכרס אחד", **דף שבועי** 219, בר אילן תשנ"ח.
 - אבינר הרב שלמה, "מספר יוצאי מצרים", **עטורי כהנים** 110 (תשנ"ד), עמ' 1-6.
3. **השעבוד והעבדות במצרים (א):**
 - א. שלבי השעבוד.
 - ב. סדר הבנים.
 - ג. המיילדות.
 - ד. הסיבות לירידה לגלות.
 - אהוביה אברהם, "אעלה אתכם מעני מצרים", **בית מקרא** כג ג (תשל"ח), עמ' 301-303.
 - גרוסמן יונתן, "רשימת היורדים למצרים כמבוא לספר שמות", **בית המדרש הוירטואלי של ישיבת הר עציון**, פרשת שמות תשנ"ט.
 - אביעזר מיכאל, "מדוע נשתעבדו בני ישראל במצרים?", **מורשתנו** יד (תש"ס), עמ' 213-220.
 - ליבוביץ נחמה, "המיילדות", **עיונים חדשים בספר שמות**, ירושלים תש"ל, עמ' 29-33.

4. **לדמותו של משה (ב)**
- א. ותרא אותו כי טוב הוא
 - ב. משה ואחיו
 - ג. משה במדיין
- טי דוד, "משה – הילד והאיש", **מגדים** כב (תשנ"ד), עמ' 30-42.
 - ליבוביץ נחמה, "ויגדל משה ויצא אל אחיו", **עיונים חדשים בספר שמות**, ירושלים תש"ל, עמ' 34-40.
5. **הקדשת משה למנהיג**
- ליבוביץ נחמה, "האמנם דיבר משה שלא כהוגן?", **עיונים חדשים בספר שמות**, ירושלים תש"ל, עמ' 59-64.
 - ורדיגר תמר, "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך", **מגדים** יב (תשנ"א), עמ' 24-30.
6. **מכות מצרים**
- א. משמעות המכות
 - ב. מזמורי תהלים על מכות מצריים (עת, קה)
- סולה אריה, "מבנה הפרשה על 'מכות מצרים'", **בשדה חמד** כג ה-ו (תש"ס), עמ' 326-341.
7. **קריעת ים סוף**
- אברהם בורנשטיין, "קריעת ים סוף", **מגדים** כג (תשנ"ה), עמ' 103-107.
 - כרמל אריה, "קריעת ים סוף: שתי מפות-דרכים", **המעין** מד ב (תשס"ד), עמ' 12-18.
8. **יציאת מצרים**
- אלגביש דוד, "יציאת מצרים בראי התיעוד המצרי", **מחקרי חג** 5 (תשנ"ד), עמ' 96-106.
9. **עשרת הדברות**
- וינגרטן שמואל, "עשרת הדברות וחלוקתם", **בית מקרא** יט (תשל"ד), עמ' 549-571.
 - רדאי יהודה תומס, "עוד על עשרת הדברות וחלוקתם", **בית מקרא** כ (תשל"ה), עמ' 404-405.
 - בן נון יואל, "זיכורי וישמורי בדיבור אחד נאמרו", **מגדים** ט (תש"ן), עמ' 26-35.
10. **עצת יתרו**
- א. זמן הגעתו אל מחנה ישראל.
 - ב. עצתו.
 - ג. האם נשאר או הלך אל ארצו ומולדתו.
- פרנקל אמנון, "משה ויתרו: פגישה ראשונה", **בשדה חמד** 34 א-ב (תשנ"א), עמ' 22-39.
 - גוטליב אברהם, "יתרו חותן משה – עיון ביסודות הנהגה", **בד"ד** 15 (תשס"ד), עמ' 76-65.
11. **חטא העגל**
- חדד אליעזר, "חטא העגל", **מגדים** כא (תשנ"ד), עמ' 29-36.
 - שלמה ויסבליט, "חטא העגל בהארתו של רבי יהודה הלוי", **בית מקרא** כב (תשל"ז), עמ' 122-120.
12. **אורים ותומים**
- ליפשיץ אברהם, "לפירוש הראבי"ע על האורים והתומים", **ארשת** ו (תשמ"א), עמ' 154-161.
 - אדלמן רפאל, "שלוש הערות", בתוך: בן-ציון לוריא (עורך), **זר לגבורות**, ירושלים תשל"ד, עמ' 667-669.

- נפתלי הרץ טור-סיני, ערך "אורים ותומים", אנציקלופדיה מקראית א, ירושלים תש"י, טורים 179-183.
- ש' רגב, "הסימבוליקה של מעשה המשכן בפירושו של ראבי"ע למקרא, סיני קיב (אב-אלול תשנ"ג), עמ' רנ-רסב.

דרכים ואמצעי הוראה

הרצאה ודיון.

חובות הקורס:

1. נוכחות בשיעורים והשתתפות פעילה.
2. קריאת מאמרים חובה.
3. מבחן בסוף הסמסטר.

ביבליוגרפיה

ספרים

פירושים וספרי לימוד לספר שמות

1. מקראות גדולות הכתר: שמות א-ב, רמת גן תשס"ח.
2. חכם עמוס, ספר שמות (דעת מקרא), ירושלים תשנ"א.
3. קאסוטו מ"ד, פירוש על ספר שמות, ירושלים תשכ"ה.
4. קצנלבוגן מ"ל (עורך), ספר שמות – תורת חיים, חמישה חומשי תורה, ירושלים תשמ"ט.
5. אברבנאל יצחק, פירוש על התורה, ירושלים תשכ"ד.
6. כשר מנחם, חומש תורה שלמה, ירושלים תשמ"ח.
7. מדרש רבה, מהד" מירקין, תל אביב תשל"ב.

ספרי לימוד ועיון

1. ליבוביץ נחמה, עיונים חדשים בספר שמות, ירושלים תשמ"ט.
2. מוריאל יהודה, עיונים במקרא, כרך א (בראשית, שמות, ויקרא), תל אביב תש"ך.
3. סגל בן-ציון (עורך), עשרת הדברות בראי הדורות, ירושלים תשמ"ו.

מאמרים חובה

1. אביעזר מיכאל, "מדוע נשתעבדו בני ישראל במצרים?", מורשתנו יד (תש"ס), עמ' 213-220.
2. ליבוביץ נחמה, "המיילדות", עיונים חדשים בספר שמות, ירושלים תש"ל, עמ' 29-33.
3. טי דוד, "משה – הילד והאיש", מגדים כב (תשנ"ד), עמ' 30-42.
4. ליבוביץ נחמה, "האמנם דיבר משה שלא כהוגן?", עיונים חדשים בספר שמות, ירושלים תש"ל, עמ' 59-64.

5. כרמל אריה, "קריעת ים סוף: שתי מפות-דרכים", המעיין מד ב(תשס"ד), עמ' 12-18.

מאמרים רשות

1. אררט ניסן, "ואלה המשפטים: מערכת של ערכים סמויים", **בית מקרא** לו (א) (תשנ"א), עמ' 65-73.
2. וינגרטן שמואל, "עשרת הדברות וחלוקתם", **בית מקרא** יט (תשל"ד), עמ' 549-571.
3. חמיאל חיים, "דו-שיח הראשון שבין ה' ומשה", **תלפיות** ז (תשכ"א), עמ' 465-468.
4. ליפשיץ אברהם, "לפירוש הראב"ע על האורים והתומים", **ארשת** ו (תשמ"א), עמ' 154-161.
5. מרגליות משולם, "הייחוד שבנבואת משה", **ספר בר אילן** יב, רמת גן תשל"ד, עמ' 7-29.
6. פרנקל אמנון, "משה ויתרו: פגישה ראשונה", **בשדה חמד** 34 א-ב (תשנ"א), עמ' 22-39.
7. שנאן אביגדור, "בין קידוש השם למיתת בית דין; עמדות שונות בספרות היהודית הקדומה כלפי סיפור משה והמצרי", **קדושת החיים וחידוף הנפש**, ירושלים תשנ"ג, עמ' 55-68.
8. תבורי יוסף, הברייתא של ארבעת הבנים, תרביץ פא (תשע"ג), עמ' 165-189.